

koroškega deželnega zbora o številu Slovencev na Koroškem (114.527), ker bi kronologija tako mogla pritegniti že tu tudi prvo jezikovno štetje na Koroškem iz leta 1846 in opozoriti na napako pri njegovi nekdanji objavi (ki jo nemški avtorji še vedno edino upoštevajo). Nekaj podatkov o tem štetju je v kronologiji pod letom 1860 (str. 178), kjer pa se preveč lahko spregledajo. Pri štetju 1880 (184) bi bilo treba dopolniti, da se nanaša 85,8 % slovenski delež na ozemlje utrakvističnih šol po uredbi leta 1945. Kot avtor knjižice *Aus dem Wilajet Kärnten* je navadno veljal Janko Brejc (gl. Josef Lukan, Franz Grafenauer, str. 228; v SBL I, 58, se sam omenja vsaj za sourednika); od kod podatek o avtorstvu L. Ehrlicha (201: sam v SBL I, 150 sl., tega ne omenja)? Pogajanja v Kranju so bila 6. junija 1919 le parafirana, a dogovor ni bil ratificiran in zato ni stopil v veljavo (209). Pod 28. julijem 1920 bi bilo prav navesti podatke o avstrijskem sestanku v Šentvidu na Glini (211). Na str. 219 očitno po nesreči ni upoštevan Vladimir Klemenčič pod letom 1926. Podatki na koncu str. 224 in na začetku sledeče so delno napačni oziroma nepopolni: Veiter je ocenjeval, da je število 71.000 ustrezalo 1923 (rezultat slovenskega privatnega štetja), sam jih je 1936 cenil na 55.000, Zwitter pa 1937 na okrog 70.000; po privatnem štetju 1934 naj bi jih bilo (brez Celovca z okolico) 81.000. Dogodki pod 14. marcem 1938 (229) niso napisani povsem natančno oziroma pravilno (demonstracija se je vršila na univerzitetnih tleh in ni bila napadena; do aretacij je prišlo zaradi poročil konfidenta (ali konfidentov) na seji meddržtvenega odbora; protestni zbor je bil sklican kot podpora načrta Kluba koroških Slovencev za sklic »narodnega odbora«, a je bil načrt preprečen prav zaradi te nespretne akcije študentov, ki ni bila dogovorjena v meddržtvenem odboru). Podatki o Tischlerju so napačni v toliko, da je bil že 1934 v Beljaku in ostal tam vse do kazenskega premeščanja v Bregenz (230). Pri Koroškem zborniku 1946 (247) bi bilo vendar prav omeniti tudi pomen za spoznavanje slovenske kulture. Ali ne gre pri zahtevi po pouku verouka v nemščini (260) le za otroke (tudi slovenske), ki niso prijavljeni k pouku slovenščine?

Druga pomembna novost je bibliografska priloga knjige. Sestavljajo jo bibliografija »časnikov in časopisov koroških Slovencev v Avstriji« od 1849 do 1983 (tako onih v slovenskem kot onih v nemškem jeziku; str. 284—299; avtorji Stefka Bulovec, Marija Malle, Avguštin Malle), in »izbor strokovne literature o koroških Slovencih« (300—318; avtorji Janez in Nataša Stergar ter Borut M. Sturm), razdeljen v poglavja »bibliografije«, »periodika«, »vodniki« in »krajevni seznami«, »samostojne publikacije« in »razprave in članki«. Čeprav se pri zadnjem razdelku da postaviti vprašanje, ali ne bi kazalo zajeti še kakšnih razprav temeljnega pomena, čeprav so posredno navedene že v zbornikih, gre za zelo koristen pripomoček. Končno sklepajo zbornik še nekatere priloge (Avstrijska državna pogodba in Operativni koledar slovenskih organizacij) ter kot zadnji deli še nemški povzetki, seznama osebnih in krajevnih imen ter slovensko-angleški izvlečki vsebine (vse skupaj str. 319—386 in I.—XIV.).

Kljub navedenim pripombam gre očitno za izredno pomembno delo, pri katerem bo navadnim ljubiteljem koroških Slovencev ljubši prvi del, kjer se bodo mogli o marsičem poučiti, za delavce na teh vprašanjih pa bo gotovo drugi del mnogo koristnejši. Prav v našem času obnovljenega in povečanega pritiska na koroške Slovence — pri katerem je gotovo soudeleženo tudi v knjigi omenjeno (279) pripranje živih stikov z deli slovenskega naroda onstran meja, ki nikakor ni skladno s temeljnim stališčem slovenske politike o enotnem slovenskem kulturnem prostoru — je knjiga še posebej pomembna. Saj odpira vprašanje z obeh strani, koroške in naše.

Bogo Grafenauer

Zbornik za zgodovino šolstva in prosvete. Leto 16. Ljubljana: Slovenski šolski muzej, 1983. 186 strani.

Tokrat se Zbornik prvič predstavlja s »trojezično« naslovno stranjo: slovensko, hrvaško in srbsko in tako tudi s tem odraža že od vsega začetka ustaljen način objavljanja prispevkov v jezikih njihovih avtorjev. Gre za potezo, ki bo nedvomno dodatno naglasila vsejugoslovanski pomen revije. (Ta ostaja še naprej »deficitarna«, zlasti kar se tiče sodelovanja makedonskih avtorjev, vendar ne po krivdi uredniškega odbora.)

Že tradicionalni uvodnik, ki presega okvire šolske zgodovine, je tokrat namenjen poudarjanju pomena I. in II. zasedanja ZAVNOH-a in I. ter II. zasedanja AVNOJ-a. Avtor Tomo Žalac, sicer upokojeni prosvetni delavec, delegat ZAVNOH-a in namestnik delegata AVNOJ-a, se dotika tudi organizacije šolstva v tem času na osvobojenih ozemljih v Jugoslaviji.

Profesor zgodovine na Izobraževalnem centru za avtomatiko, energetiko in procesno tehniko »Nikola Tesla« v Zagrebu Lovro Jovan prikazuje stoletno delovanje zagrebške Obrtne šole in njenih naslednikov Srednje tehnične šole in še nekaterih drugih, med njimi tudi že omenjene šole »Nikola Tesla«.

Profesor Pedagoške fakultete v Plznu Vaclav Spevaček piše o znamenitem češkem pedagogu dr. Otakarju Kádnerju (1870—1936), njegovem delu in še zlasti njegovem zanimanju za slovensko, hrvaško, srbsko in bolgarsko pedagoško misel. Kádner je med drugim ocenil tudi precej del južnoslovanskih pedagogov.

Kustos Slovenskega šolskega muzeja Andrej Vovko prikazuje prizadevanja slovenske učiteljske strokovne organizacije »Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev«, da bi dobila svojega predstavnika v vodstvu slovenske šolske narodno-obrambne organizacije Družbe sv. Cirila in Metoda.

Profesor prizrenske filozofske fakultete dr. Jašar Redžepagić ob 100-letnici smrti in 165-letnici rojstva Karla Marxa naglašča aktualnost in pomen njegovih pedagoških pogledov.

Upokojeni ravnatelj beograjskega Pedagoškega muzeja Borivoje Aksentijević prikazuje življenje in delo učitelja in pesnika Dragutina Prokića (1887—1963) ob 20-letnici njegove smrti.

Upokojeni profesor Radoš Trebješanin piše o dejavnosti srbskega pedagoškega delavca Radoja Domanovića, predvsem o njegovi kritiki srbskega Zakona o srednjih šolah iz leta 1898 in njegovem naglašanju pedagoške vloge telesne vzgoje.

V rubriki manjših prispevkov in gradiva dr. Dragutin Franković najprej polemizira s trditvami Ivana Dumbovića o hrvaškem pedagogu Stjepanu Ilijaševiću iz 15. številke Zbornika. Gre za vprašanje, ali je Ilijaševićeva knjiga Obuka malenih ili ka-tehetika prva hrvaška pedagoška knjiga ali ne. Bibliotekarka Slovenskega šolskega muzeja Tatjana Hojan predstavlja Pedagoško knjižnico, ki jo je v letih 1893—1896 izdajalo Slovensko učiteljsko društvo. Upokojeni gimnazijski ravnatelj Esad Peco iz Mostarja piše o stavki dijakov učiteljišča na Cetinju v letu 1938 zaradi težkih razmer, ki so vladale v tej šoli. Pedagoški svetovalec iz Beograda Nikodije Trujić prikazuje nekatere oblike praktičnega izobraževanja učiteljev v Srbiji v 19. stoletju.

Rubrika Obletnice je posvečena 70-letnici življenja in 30-letnici znanstvenega dela beograjskega univerzitetnega profesorja dr. Dragutina Frankovića, dolgoletnega glavnega urednika Zbornika. Dodan je tudi pregled njegovih del iz zgodovine pedagogike. Rubrikama ocen in poročil ter prikazov dela šolsko-pedagoških muzejev je dodan pregled vsebine Zbornika za zgodovino šolstva in prosvete v letih 1978—1982 (zvezki od 11 do 15), ki ga je pripravil Borivoje Aksentijević.

Pozoren bralec Zbornika lahko kaj kmalu ugotovi, da ima ta revija svoje »trdo« jedro stalnih sodelavcev, aktivnih in upokojenih delavcev šolsko-pedagoških muzejev in pedagoških delavcev raznih stopenj. Nedvomno bi ta krog, ki sicer v veliki večini »proizvaja« tehtne razprave in ostale prispevke, kazalo razširiti z novimi sodelavci, tudi iz »deficitarnih« republik in pokrajin, s čemer pa nikakor nočemo reči, da si uredniški odbor tega ne prizadeva doseči.

Andrej Vovko

Acta Ecclesiastica Sloveniae 5, Miscellanea. Ljubljana : Teološka fakulteta, 1983, 331 strani.

Peto številko zbornika za zgodovino Cerkve na Slovenskem, ki jo izdaja Inštitut za zgodovino Cerkve ljubljanske teološke fakultete, sta s svojimi prispevki napolnila Jože Mlinarič in Ivan Zelko. Razen majhne izjeme je ves naravnani na problematiko slovenske reformacije in protireformacije, kar je v teh letih, ko proslavljamo nekatere kulturne dosežke verskega vrenja sredi našega tisočletja, več kot razumljivo.

Jože Mlinarič, ki je s svojim prispevkom zapolnil dve tretjini zbornika, objavlja dokumente, ki osvetljujejo prizadevanja sekovskih škofov Martina Brennerja in Jakoba Eberleina kot generalnih vikarjev salzburških škofov za katoliško versko prenovno. Nastali so v zvezi z vizitacijami koncem 16. in v začetku 17. stoletja. Uvaja jih razmeroma obsežen uvod, ki označuje takraten čas in prostor, zlasti pa verske in politične razmere. Vanj so vključeni tudi nekateri podatki iz dokumentov, ki mu sledijo. Prvo skupino virov predstavljajo protokoli škofa Martina Brennerja (1584—1614). Nemški in latinski dokumenti osvetljujejo organizacijske razmere, v katerih se je nahajala katoliška cerkev, stanje duhovščine, ki sta ga ugotovili vizitaciji 1607. in 1608. leta, in navajajo akcije, ki so iz njih sledile. Drugo skupino predstavlja zapisnik po vizitaciji v letu 1608 in je pisan v nemškem jeziku, tretjo pa vizitacijski zapisnik iz let 1617—1619. Napisan je v latinščini. Objavljeni so tudi dokumenti, ki osvetljujejo težave sekovskega škofa z vizitacijo fara, ki so bile inkorporirane krški škofiji in križniškemu redu. Iz njih je razvidno, da je bilo nekaterim cerkvenim dostojanstvenikom, kljub zapletenim in za katolicizem nerazveseljivim razmeram, več za oblast kot pa za vero, ki naj bi jo branili. Dokumenti so opremljeni s kratkimi slovenskimi čelnimi registri, na koncu prispevka so povzetki v slovensščini, angleščini in italijanščini. Mlinarič je izdelal tudi register oseb in krajev in dva zemljevida. Čeprav so nastali dokumenti predvsem zaradi verskih potreb, osvetljujejo tudi širše kulturne